Mikael Hidén

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA 2.4.2020 KELLO 8.30

M 11 /20 vp Valtioneuvoston asetus valmiuslain 86, 88, 93, 94 ja 109 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käytön jatkamisesta

M 12/20 vp Valtioneuvoston asetus valmiuslain 87 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käytön jatkamisesta

M 14/20 vp Valtioneuvoston asetus valmiuslain 95 §:n 2 momentissa säädetyn toimivaltuuden käytön ja 96-103 §:n soveltamisen jatkamisesta

Tarkastelen seuraavassa kutakin em. asetusta lyhyesti erikseen. Esitän aluksi kuitenkin joitakin yleisiä valmiuslain täytäntöönpanoasetuksiin liittyviä näkökohtia. Valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käyttöönottoa koskevia edellytyksiä ja menettelyjä ei tässä ole tarpeen tarkastella. Viittaan vain yleisesti siihen, mitä valiokunta esittää mietinnössään pevm 2/20vp. Siitä huolimatta, että asia on tällaisissa yhteyksissä oikeastaan itsestään selvä, on toteutettavia rajoituksia koskeva tärkeä välttämättömyysvaatimus syytä mainita tässä erikseen. Rajoitusten välttämättömyyttä edellytetään PL 23 §:n nykyisessä sanamuodossa ja edellytettiin valmiuslain säätämisvaiheessa voimassa olleessa PL 23 §:n sanamuodossa ja edellytetään painokkaasti myös valmiuslain 4 §:ssä, joka koskee toimivaltuuksien käyttöperiaatteita. Välttämättömyysvaatimukseen läheisesti liittyy 4 §:ssä myös julkilausuttu vaatimus rajoitusten oikeasuhtaisuudesta lain 1 §:ssä säädetyn tarkoituksen saavuttamiseksi.

Toteutettavien (jatkettavien) rajoitusten välttämättömyys on oikeuskysymys. Asian tarkastelussa on kuitenkin huomattava, että joidenkin toimepiteiden välttämättömyyden arvioinnissa ei tässä ole kysymys sellaisten toimenpidevalintojen

etsimisestä, jotka määräytyisivät ”oikeiksi” ratkaisuiksi jotenkin kuin fysiikan laeista tai matemaattisista kaavoista seuraavalla riidattomuudella ja täsmällisyydellä. Kysymys on näissä tilanteissa väistämättä arviointeihin perustuvista ja siten myös harkinnanvaraisuutta ja erilaisten käsitysten mahdollisuuksia sisältävistä ratkaisuista. Tähän nähden on joidenkin toimenpidevaihtoehtojen arvioinnissa - myös niiden välttämättömyyden kannalta – paljolti kysymys siitä, kuinka hyvin perusteltuja ja huolelliseen valmisteluun pohjaavia jotkin toimenpidevalinnat ovat. - Hieman toisesta näkökulmasta voidaan vielä todeta, että kiinnipitäminen toteutettavien rajoitusten välttämättömyysvaatimuksesta ei ole vain korostunutta pykäliin kiinnittymistä, vaan se palvelee osaltaan yleistä luottamusta julkisen järjestelmän toimintaan.

- - - - - - -

M 11/20 vp Valtioneuvoston aetus valmiuslain 86, 88, 93 , 94 ja 109 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käytön jatkamisesta.

Valmiuslain 8 §:n mukaan valtioneuvosto voi poikkeusolojen jatkuessa asetuksella säätää lain II osan säännösten soveltamisen jatkamisesta. Asetus voidaan antaa määräajaksi, enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Tällainen jatkamisasetus on välittömästi saatettava eduskunnan käsiteltäväksi ja eduskunta päättää, saako asetus jäädä voimaan vai onko se kumottava osittain tai kokonaan. Asetus, jossa käsiteltyjen toimivaltuuksien jatkamisesta tässä on kysymys, on valtioneuvoston 17.3.2020 antama asetus 125/2020, jonka nimikettä ja rajoitetusti sisältöäkin on muutettu 19.3.2020 annetulla asetuksella 130/2020. Mainittu käyttöönottoasetus on voimassa 13.4.2020 saakka . Nyt käsiteltävä jatkoasetus tulisi voimaan 14.4.2020 ja olisi voimassa 13.5.2020 saakka.

Jatkamisasetukseen liittyy varsin seikkaperäinen valtioneuvoston kanslian muistio (31.3.2020). Minulla ei ole asiallisia edellytyksiä kyseenalaistaa niitä perusteluja , joita muistiossa on esitetty asetuksessa tarkoitettujen valtuuksien (jatkamisen) tarpeellisuudelle. Lähden sen vuoksi siitä, että asetuksessa tarkoitettujen valtuuksien jatkamiselle on valmiuslaissa tarkoitetut, välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta koskevat edellytykset. Mainitsen kuitenkin pari kohtaa, jotka saattaisivat tässä kohden vielä ansaita huomiota.

Valtioneuvoston kanslian muistiossa esitetään asetuksen 2 §:n perusteluissa (s.10), että 17.3.2020 käyttöön otettujen valmiuslain 86 §:n mukaisten toimivaltuuksien perusteella ei ole tehty vielä sitovia ministeriön tai aluehallintoviraston päätöksiä. Jos valtuuksia sitovien päätösten tekemiseen ei ole kuluneiden kahden viikon aikana tarvittu, voi nousta kysymys, kuinka tarpeen tällainen valtuus on seuraavina viikkoina (vai riittääkö kohdassa mainittujen ohjeiden antamisen jatkaminen). En osaa arvioida asiaa. Toinen kysymys on asetuksen maantieteellinen soveltamisalue. Oletuksena ko. valtuuksien kaltaisissa asioissa varmaan on soveltaminen koko valtakunnan alueella. Kun kyse kuitenkin on rajoitusten toteuttamisesta vain välttämättömässä määrin, olisi tätä koko valtakunnan alueella soveltamista voitu lyhyesti perustella. Ehkä vielä tärkeämpää olisi valtuuksien jatkamisajan perustelu. Minulla ei ole mitään asiallisia perusteita kyseenalaistaa nyt kaavailtua pidennyksen voimassaoloaikaa, mutta kun rajoitusvaltuuksia ei voida soveltaa yhtään pitempään kuin on välttämätöntä, olisi jatkamisasetuksen voimassaoloaikaa tullut jotenkin perustella (ehkä huolimattomasta lukemisesta johtuen , en ole muistiossa huomannut perusteluja soveltamisalueelle enkä voimassaoloajalle).

Asetuksen nimike puhuu valtuuslain tietyissä säännöksissä ”säädettyjen toimivaltuuksien käytön jatkamisesta”. Asetuksen 1 §:n mukaan asetuksessa säädetään valmiuslain tietyssä säännöksessä tarkoitetuissa ”poikkeusoloissa käyttöön otettujen toimivaltuuksien jatkamisesta”. Minusta olisi informatiivisempaa tuoda jatkamisasetuksessa konkreettisesti esille, missä (millä päätöksillä) säädettyjen/käyttöön otettujen toimivaltuuksien jatkamisesta – kokonaan tai osittain - on kysymys.

- - - - - - -

M 12/2020 vp Valtioneuvoston asetus valmiuslain 87 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käytön jatkamisesta.

Asetus, jossa käsiteltyjen toimivaltuuksien jatkamisesta tässä jatkamisasetuksessa on kysymys, on valtioneuvoston 17.3.2020 antama asetus 124/2020 valmiuslain 87 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käyttöönotosta välittömästi. Asiassa antamassaan mietinnössä pevm 3/20 vp perustuslakivaliokunta totesi varsin selväsanaisesti, ettei asiassa ollut esitetty riittäviä perusteita asetuksen antamiselle valmiuslain 7 §:n mukaisessa kiireellisesssä menettelyssä, mutta katsoi kuitenkin että ehdotettu asetus ko.valtuuksien käyttöönotoista saa jäädä voimaan. Asetus on voimassa 13.4.2020

saakka. Nyt ehdotettu jatkamisasetus sisältää aikaisemman asetuksen kanssa samansanaisen valtuutuksen, jonka mukaan ”valmiuslain 87 §:n mukaisesti terveydenhuollossa käytettävien lääkkeiden, tavaroiden ja palvelujen myyntiä voidaan rajoittaa koko valtakunnan alueella”. Jatkamisasetus tulee loppusäännöksensä mukaan voimaan 14.4.2020 ja on voimassa 13.5.2020 saakka.

Jatkamisasetukseen liittyy varsin seikkaperäinen valtioneuvoston kanslian muistio (31.3.2020). Kommentit , joita tässä voisi olla aiheellista esittää muistiossa rajoitusvaltuuksien jatkamiselle esitettyjen perustelujen riittävyydestä ja jatkamisasetuksen soveltamisrajojen perustelemisesta, ovat paljolti samoja, joita edellä esitin M 11/20 vp osalta. Pidän kuitenkin tämän jatkamisasetuksen soveltamisen ulottamista koko valtakunnan alueelle varsin selvänä asiana.

- - - - - - -

M 14/20 vp Valtioneuvoston asetus valmiuslain 95 §:n 2 momentissa säädetyn toimivaltuuden käytön ja 96-103 §:n soveltamisen jatkamisesta.

Asetus, jossa käsiteltyjen toimivaltuuksien jatkamisesta tässä jatkamisasetuksessa on kysymys, on valtioneuvoston 25.3.2020 antama asetus 139/2020 valmiuslain 95 §:n 2 momentissa säädetyn toimivaltuuden käyttöönotosta ja 96 – 103 §:n soveltamisesta. Tämän asetuksen muotoiluun oli vaikuttanut kritiikki, jonka perustuslakivaliokunta oli aikaisemmin mietinnössään pevm 2/20 vp kohdistanut tuolloin esillä olleen käyttöönottoasetuksen ko. valtuuksia koskevaan sisältöön. Kappaleen alussa mainitusta käyttöönottoasetuksesta (sitten 139/2020) 27.3.2020 antamassaan mietinnössä pevm 7/20 vp katsoi, että asetus sai jäädä voimaan. Asetus 139/2020 on voimassa 13.4.2020 saakka. Nyt käsiteltävänä olevassa jatkamisasetuksessa on mahdolliseksi säädetty rajoittamisvaltuus muotoiltu täysin samoin kuin asetuksessa 139/2020. Jatkamisasetus olisi loppusäännöksensä mukaan voimassa 14.4.2020 - 13.5.2020.

Jatkamisasetukseen liittyy hyvin seikkaperäinen (18 s.) valtioneuvoston kanslian muistio (31.3.2020). Kommentit, joita tässä voisi olla aiheellista esittää muistiossa rajoitusvaltuuksien jatkamiselle esitettyjen perustelujen riittävyydestä ja jatkamisasetuksen soveltamisrajojen perustelemisesta, ovat paljolti samoja, joita edellä

esitin jatkamisasetuksen M 11/20 vp yhteydessä. Tässä kohden on kuitenkin samalla syytä todeta, että perustuslakivaliokunta on em. mietinnössään pevm 7/20 vp varsin voimakkaasti painottanut työvelvollisuuden järjestelylle asetettavia vaatimuksia (s.4-5).